

Edelhert in concert

Elke herfst is het weer raak. De edelherten burlen er lustig op los om indruk te maken op soortgenoten. Een concert dat je niet wilt missen.

Voorop op een mistige herfstochtend is het luisteren naar burlende edelherten in de Oostvaardersplassen iets om nooit te vergeten. Met de lage tonen die over de vlakke galmen, lijkt het alsof je de oertijd bent ingestapt. Zonder ze in het mistige landschap te zien weet je dat de mannelijke herten onrustig rondzwerven. Hun lijf staat strak van de mannelijke hormonen. Ze willen maar één ding: paren met een vrouwtje. Elk hert bewaakt een deel van het gebied, met een omvang van enkele hectares. Daarin laat hij andere herten niet toe. Zij zijn concurrenten in de paringstijd. Een roedel vrouwtjes is wél van harte welkom. Het mannetje loopt tussen de hinds door en besnuffelt ze aan alle kanten. Een hinde die bronstig is en dus bereid om te paren, laat dat weten door haar geur.

Vermageringskuur

De bronsttijd kost mannetjes edelherten enorm veel energie. In de periode tussen half september en half oktober hebben ze het heel druk met paren en het op afstand houden van rivalen. Eten doen ze niet. Daarom verliezen ze wel een kwart van hun lichaamsgewicht. Per bronstseizoen dekt een hert tussen de vier en tien hinds. De jongen worden het volgend voorjaar in juni geboren. Meestal één per worp. Zelden komt het tussen twee edelherten tot een echt gevecht. Het risico om gewond te raken is te groot. Vaak is het voldoende om elkaar met de geweien weg te drukken. Mocht een mannetje toch schade aan zijn gewei oplopen, dan groeit dit niet meer aan. Dat is niet erg, want in het volgend seizoen heeft hij een heel nieuw exemplaar. Behalve zijn indrukwekkende hoofdtooi heeft een hert in de bronsttijd een verdikte hals en zwarte manen. Na de bronst ziet het dier er vermagerd uit en moet hij weer op krachten komen.

Niet schuw

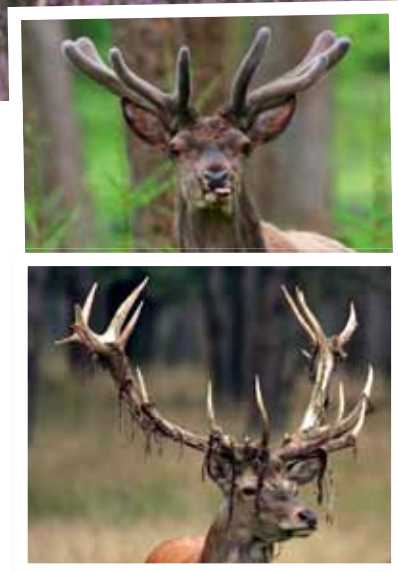
Het moeraslandschap van de Oostvaardersplassen lijkt erg op de oorspronkelijke leefomgeving van het edelhert in ons land. De dieren leefden vroeger langs de grote rivieren in de uiterwaarden. Daar vond hij alles wat hij nodig heeft: sappig gras, kruiden, twijgen en boombast. De Veluwe gebruikte het edelhert als hooggelegen vluchtplaats bij hoge waterstanden. Na de Tweede Wereldoorlog werden edelherten op de Veluwe uitgezet, omdat er niet zoveel meer over waren. >

Omdat hun ogen ver uit elkaar staan, kunnen edelherten een groot terrein overzien terwijl ze stokstijf stilstaan.

Tegenwoordig is het leefgebied van de Veluwe een soort eiland voor het edelhert. Omringd door wegen, boerenland en bebouwing is hij afgesneden van de uiterwaarden. Toch kan het edelhert er goed overleven. De Oostvaardersplassen worden sinds 1992 bevolkt door edelherten. Oorspronkelijk werden hier 56 dieren uitgezet, afkomstig van de Veluwe en uit Schotland, Tsjechië en Duitsland. Van deze pioniers zijn nog

twee hinds over, herkenbaar aan hun oormerken. Ze hebben de respectabele leeftijd van 23 jaar. In de Oostvaardersplassen helpen de edelherten het gebied open te houden. Ze grazen struiken en opschietende bomen weg. Zonder deze grazers zou het moeras veranderen in een bos. Omdat ze hier gewend zijn aan het leven in open gebied en niet actief worden bejaagd, zijn de edelherten niet erg schuw voor mensen. Toch moet je voorzichtig zijn bij een expeditie naar dit groot wild. Omdat hun ogen ver uit elkaar staan, kunnen edelherten een groot terrein overzien terwijl ze stokstijf stilstaan. Ruiken kunnen ze je al op honderden meters afstand.

Kringloop van een gewei
Alleen mannetjes edelherten dragen een gewei. Op de leeftijd van acht maanden groeien vanuit de schedel twee bulten boven op de kop, de zogenoemde 'rozenstokken'. Hieruit vormt zich elk jaar een steeds groter gewei. Tussen de acht en twaalf jaar bereikt het gewei zijn maximale afmeting. In het voorjaar werpt het mannetje zijn gewei af. Tegen de bronsttijd heeft hij weer een nieuw exemplaar om mee te pronken. Een groeiend gewei wordt bedekt met huid en bloedvaten. Na vier tot vijf maanden stopt de groei en sterft de huid. Door met het gewei tegen bomen te schuren laat de huid los.

Duizenden edelherten

Op de Veluwe leven ongeveer 2.500 edelherten, in de Oostvaardersplassen zijn dat er ongeveer 2.200. Beide aantallen betreffen het voorjaar, voordat er jongen geboren zijn. Omgerekend naar oppervlakte leven er veel minder edelherten op de Veluwe dan in de Oostvaardersplassen. Dat komt omdat op de Veluwe de aantallen in de hand worden gehouden. Dit om te voorkomen dat de dieren voor verkeeroverlast zorgen of de gewassen van boeren vernielen. Jaarlijks worden ongeveer tachtig edelherten aangereden door het verkeer. In de Oostvaardersplassen zitten de edelherten niemand in de weg. Hun aantallen worden door de natuur bepaald. Alleen 's winters grijpt Staatsbosbeheer in, als een edelhert ernstig verzwakt is en uit zijn lijden verlost moet worden.

Met zijn gemiddelde schouderhoogte van 110 cm is het edelhert ons grootste landzoogdier.

Het mannelijke edelhert weegt maximaal 225 kilo, de hinde is zo'n 100 kilo lichter.

Het gewei van een edelhert kan uitgroeien tot een gewicht van wel 10 kilo.

TEKST: MANON LATERVEER-DE BEER FOTOGRAFIE: MENNO SCHAEFER, KARIN BROEKHUIZEN/
FOTONATURA, RUBEN SMIT/BUITENBEELD, CEES BUYS, PETRA HOOGENDOORN